

УДК 331.101.3

Қолжазба құқығында

Дюсембаева Меруэрт Галымовна

Адам капиталын басқару: мәселелері мен жетілдіру жолдары

6M051000- Мемлекеттік және жергілікті басқару

Магистерлік диссертация
рефераты

Қазақстан Республикасы
Қарағанды, 2013

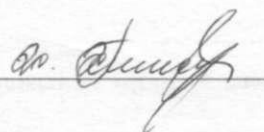
Жұмыс Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университетінде орындалды

Ғылыми жетекші:

экономика ғылымдарының докторы, профессор
Айнабек Қ.С.

Рецензент:

экономика ғылымдарының кандидаты, ҚарМТУ
доценті Хишаева Ж.Т.

Диссертацияның көлемі мен құрылымы, суреттер, пайдаланылған әдеби көздердің саны. Диссертацияның логикасы мен құрылымы зерттеу міндеттерін шешу ілеспелілігімен байланысты. Диссертациялық жұмыс кіріспеден, үш бөлімнен, қорытынды мен пайдаланылған әдебиеттер тізімінен құралған, машинамен жазылған мәтіннің 89 парағын құрайды, 7 сурет, 7 кесте, 53 әдеби көздерді қамтиды.

Кілтті сөздердің тізімі: адам капиталы, интеллектуалды капитал, адами потенциал, еңбек өнімділігі, халықтың жұмысбастылығы, еңбекті ынталандыру, еңбекақы, бәсекеқабілеттілік, өндірісті әртарапандыру, жұмыс орындары, жұмыссыздық.

Зерттеу тақырыбының өзектілігі.

Қазіргі таңда әлемдік тәжірибеде, яғни әлем білім экономикасына көшкен кезде адам капиталы экономикалық өсім мен әлеуметтік дамудың басымды факторы болып табылуы жалпымен танылды, себебі ол ұлттық экономиканың даму қарқыны мен деңгейін анықтайды. Бүгіндері адам капиталы кез-келген қоғамның негізгі байлығы мен неғұрлым құнды ресурсы болып табылады, ал әлеуметтік-экономикалық прогрестің басты критерийі болып адамның даму саласындағы және оның қажеттіліктерін қанағаттандыру саласындағы жетістіктер табылады. Қазақстан Республикасының Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында әлеуметтік саланың және адам капиталының дамуы Қазақстан үшін негізгі ұзақ мерзімді басымдық болатыны жайлы айтылған¹. Қазақстандағы тұрғындардың өмір сүруінің жоғары деңгейі мен әл ауқаты - бұл 2012 жылдың желтоқсан айында өзінің Жолдауында елбасы айтып өткен 2050 жылға дейінгі ұзақ мерзімді даму Стратегиясының ең басты мақсаты. Президенттің тапсырмасы бойынша қазіргі таңда жеті маңызды салаларда адам капиталын дамыту бойынша жаңа мақсаттар мен міндеттер қойылған 2030 жылға дейінгі Қазақстанның әлеуметтік даму Тұжырымдамасы өңделуде. Бұл білім беру, денсаулық сақтау, әлеуметтік қорғау, жұмысбастылық, тұрғын үй, экология, спорт және мәдениет.

2013 жылға біз «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Жолдауында анықталған жаңа міндеттермен аяқ бастық. Республиканың дамуында тарихи құжат

---

¹ Қазақстан Республикасының Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы

болып табылатын оның жаңашылдығы тәуелсіздіктің 21 жылында біздің ел адам капиталын дамыту, индустрияландыру мен инновациялар жолында сенімді қадам басатын қалыптасқан мемлекетке айналуынан тұрады. Енді біздің міндетіміз – «Қазақстан-2050» Стратегиясын жүзеге асыру, әлемнің неғұрлым дамыған 30 елдерінің қатарына ену.

Бүгінгі күні адам капиталының дамуын адамның шығармашылық потенциалын арттыруға бағытталған шаралар ретінде қарастыруға болады. Ал шығармашылық инновациялық іс-әрекеттің негізі болып табылады. Біздің ел мемлекеттік құрылым стратегияларының бірі ретінде индустриалды-инновациялық дамуды таңдады, ал бұл, шешім қабылдаудың барлық деңгейінде жаңа технологияларды құру, енгізу және коммерцияландыру есебінен экономикалық өсім жолындағы жүйелік шектеулерге әрекет ету тәсілі болып табылады. Қазіргі таңда жергілікті жағдайларға бейімдеу, жаңа технологияларды өндеуге негізделген инновациялық экономика ғана елдің бәсекеқабілеттілігін айтарлықтай жоғары деңгейге көтеруге қабілетті. Ендеше, инновациялық даму Стратегиясын табысты жүзеге асыру Қазақстан экономикасының құрылымындағы сапалы өзгерістердің жүргізілуіне ықпал етуі тиіс, олар, өз кезегінде, адами, өндірілген және табиғи капиталдың тиімді пайдаланылуына негізделген оның тұрақты өсіміне, Қазақстанның қоғамның әлеуметтік дамуының жаңа деңгейіне шығуына әкеледі.

Бүгінгі күні Қазақстан әрі қарай даму жолын таңдау алдында тұр: индустриалды экономика шеңберінде дамуды жалғастыру немесе көптеген еуропалық елдердің тәжірибесіне сүйене отырып, постиндустриалды типтегі экономика (инновациялық экономика) векторын таңдау.

Инновациялық экономика - бұл білімге, инновацияларға, жаңа идеялар, жаңа машиналар, жүйелер мен технологияны қабылдауға негізделген, адамзат іс-әрекетінің түрлі салаларында оларды тәжірибелік жүзеге асыру дайындығына негізделген қоғамның экономикасы. Әлемдік көшбасшылық шарттарының бірі болып түрлі материалды активтерді жинақтау емес, «сапалы жаңа өндіргіш күштерді» дамыту табылады. XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басында әлемдік державалар өзге елдер арасындағы бәсекелік артықшылықтарды қамтамасыз ету үшін адам капиталына салынатын инвестициялар, ғылым, білімнің маңыздылығын дәлелдеді.

Осындай жағдайларда адам капиталын сапалы да ұзақ мерзімді ұдайы өндіру туралы мәселенің қойылуы айтарлықтай өзекті болып табылады. Адам капиталының инновациялық жаңару процесімен

модельдеу мен эконометрика әдістерін кеңінен пайдалануға негізделеді.

Зерттеудің **теориялық базасы** болып әлемдік экономикалық ойдың түрлі бағыттарындағы ғалымдардың ғылыми еңбектері табылды: классикалық және неоклассикалық саяси экономия, кейнсиандық, институционалды теориялар, эволюциялық экономика, жүйелер, экономикалық өсім мен экономикалық даму теориялары, постиндустриалды қоғам, адам капиталы, білім берудің әлеуметтік тиімділігі, ақпараттық экономика және өзге теориялар; адам капиталының теориясы мен ұлттық экономиканың бәсекеқабілеттілігінің теориялық, әдістемелік және қолданбалы аспектілеріне қатысты қазақстандық және шетелдік зерттеушілердің монографиялары мен мақалалары. Аталмыш жұмысты орындау барысында Ф.М. Днишев, А.К. Қошанов, М.К. Мельдаханова, Н.К. Нурланова, Г.Ж. Нурмуханова, О.Е. Сәбден және т.б. қазақстандық ғалымдардың еңбектері пайдаланылды.

Алынған нәтижелер, олардың жаңашылдығы, ғылыми және тәжірибелік маңыздылығы. Ғылыми жаңашылдыққа ие негізгі ережелер келесілерді қамтиды:

- адам капиталы түсінігін нақтылау мен интеллектуалды потенциалдың авторлық пайымдауына негіз болған әлемдік экономикалық ойдың тарихындағы адам капиталының экономикалық мәні, формалары мен қызметтері жөніндегі теориялық көріністер тереңдетіліп, дамытылды;

- адам капиталының қазіргі таңдағы жағдайына және оның Қазақстан Республикасында пайдалану тиімділігіне баға берілді;

- халықаралық тәжірибені зерттеу негізінде адам капиталы мен елдің бәсекеқабілеттілігінің деңгейі арасындағы корреляциялық тәуелділікті анықтаумен дәлелденген елдің адам капиталының оның бәсекеқабілеттілігіне ықпалы негізделді;

- адам капиталын тиімді басқару моделі түрінде ұсынылған оны дамыту шарттарын қалыптастыру бойынша мемлекеттік шараларды жетілдіру үшін ұсыныстар жасалды.

Жұмыстың тәжірибелік маңыздылығы орындалған зерттеу, автордың жалпылаулары мен қорытындылары экономикалық категория ретіндегі адам капиталының көрінісін кеңейтуінен тұрады. Автордың қорытындылары тұрақты экономикалық өсім факторы ретіндегі экономиканың интеллектуалды ресурстарын шоғырландыру бойынша шаралары өңдеу үшін пайдаланылуы мүмкін.

Теориялық және қолданбалы сипаттағы ұсыныстар мен қорытындылар білім беру саласын реформалау, заманауи

экономикалық ойлауды қалыптастыру үшін қолданылуы мүмкін, сонымен қатар білімге негізделген экономиканың қалыптасу процестерінің ғылыми зерттеулері үшін пайдаланылуы мүмкін.

Басылымдар жайлы мәліметтер. Диссертациялық зерттеу тақырыбы бойынша жалпы көлемі 0,7 б.п. құрайтын 3 мақала жарияланды.

«Қазақстан Республикасындағы атмосфералық ауаны ластау мәселелерін төмендету мәселелері» // Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары, «Розвиток екологічної економіки й освіти в Україні і в світі» 25 листопада 2011р. Киев, Київський Національний Університет Імені Тараса Шевченка, 2011.- Б.280-283, көлемі 0,2 б.п.; «Адам капиталын басқару - тұрақты экономикалық дамудың негізі» // ҚЭУ жаршысы: экономика, философия, педагогика, юриспруденция. №3 (25). Қарағанды, 2012. - Б. 189-190, көлемі 0,2 б.п.; «Білім адам капиталын қалыптастырудың негізгі саласы ретінде» // ҚЭУ жаршысы: экономика, философия, педагогика, юриспруденция. №2 (2013). Қарағанды, 2013, көлемі 0,25 б.п.

Реферат

Объем и структура диссертации, количество рисунков, использованных литературных источников. Логика и структура диссертации обусловлены последовательностью решения задач исследования. Диссертационная работа состоит из введения, трех глав, заключения, списка использованных источников, изложена на 89 страницах машинописного текста, включает 7 рисунков, 7 таблиц, 53 литературных источника.

Перечень ключевых слов: человеческий капитал, интеллектуальный капитал, человеческий потенциал, производительность труда, занятость населения, стимулирование труда, заработная плата, конкурентоспособность, диверсификация производства, рабочие места, безработица.

Актуальность темы исследования.

В настоящее время в мировой практике, когда мир переходит к экономике знаний, общепризнанным становится тот факт, что человеческий капитал является доминирующим фактором экономического роста и социального развития, поскольку он определяет темп и уровень развития национальной экономики. Сегодня человеческий капитал является основным богатством и наиболее ценным ресурсом любого общества, а главным критерием социально-экономического прогресса выступают достижения в области развития человека и удовлетворения его потребностей. В Послании Лидера нации Н. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» подчеркивается, что развитие социальной сферы и человеческого капитала является для Казахстана ключевым долгосрочным приоритетом². Высокий уровень жизни и благосостояние людей Казахстана - это самая главная, ключевая цель нашей долгосрочной Стратегии развития до 2050 года, которую озвучил Глава государства в своем Послании в декабре 2012 года. По поручению Президента в настоящее время разрабатывается Концепция социального развития Казахстана до 2030 года, в которой поставлены новые амбициозные цели и задачи по развитию человеческого капитала в семи важнейших сферах. Это образование, здравоохранение, социальная защита, занятость, жилье, экология,

---

² Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства»

спорт и культура.

К 2013 году мы пришли с новыми задачами, отраженными в «Стратегии «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства». Новизна документа, являющегося исторической вехой в развитии республики, заключается в том, что за 21 год независимости наша страна стала состоявшимся государством, которое уверенно идет по пути развития человеческого капитала, индустриализации и инноваций. Теперь наша задача – реализация Стратегии «Казахстан-2050», вхождение в число 30 наиболее развитых государств мира.

На сегодняшний день развитие человеческого капитала можно рассматривать как меры, направленные на рост творческого потенциала человека. А творчество является сердцевинной инновационной деятельностью. Наша страна выбрала в качестве одной из стратегий государственного строительства индустриально-инновационное развитие, а это, способ реагирования на системные ограничения на пути экономического роста за счет создания, внедрения и коммерциализации новых технологий на всех уровнях принятия решений. В современных условиях только инновационная экономика, основанная на заимствовании, адаптации к местным условиям и разработке новейших технологий, способна поднять конкурентоспособность страны на достаточно высокий уровень. Значит, успешная реализация Стратегии инновационного развития должна способствовать проведению качественных изменений в структуре экономики Казахстана, которые приведут к ее устойчивому росту, основанному на эффективном использовании человеческого, произведенного и природного капитала, выходу Казахстана на новый уровень социального развития и устройства общества.

Сегодня Казахстан стоит перед выбором дальнейшего пути развития: продолжать развиваться в рамках индустриальной экономики или, последовав примеру многих европейских стран, выбрать вектор экономики постиндустриального типа (инновационной экономики).

Инновационная экономика - это экономика общества, основанная на знаниях, инновациях, на доброжелательном восприятии новых идей, новых машин, систем и технологий, на готовности их практической реализации в различных сферах человеческой деятельности. Одним из условий мирового лидерства является не накопление различных материальных активов, а развитие «качественно новой производительной силы». В конце XIX - начале XX вв. мировые державы доказали значимость науки, образования,

инвестиций в человеческий капитал для обеспечения конкурентных преимуществ перед другими странами.

В таких условиях постановка вопроса о качественном и долгосрочном воспроизводстве человеческого капитала является весьма актуальной. Именно поступательное развитие человеческого капитала в тесной взаимосвязи с процессом инновационной модернизации способно вывести казахстанскую экономику на принципиально новый, соответствующий требованиям времени, уровень развития.

Необходимо отметить, высокую значимость образования и науки для формирования и развития человеческого капитала. Научные знания становятся ключевым фактором развития материального и нематериального производства. Образование и наука способствуют формированию нового «инновационного» типа мышления у населения. Сфера образования, прежде всего фундаментального, должна стать основным направлением государственных усилий по поддержке инновационной экономики. При этом активную поддержку должен оказывать бизнес.

Исследователи отмечают высокую степень корреляции конкурентоспособности страны и человеческого капитала как интегрального показателя целой группы социально-экономических составляющих. Однако остается недостаточно исследованной связь развития человеческого капитала как единого фактора, определяющего во многом конкурентоспособность экономики. Отсюда следует необходимость решения научной задачи исследования определяющей роли человеческого капитала в конкурентоспособности страны, а также в формировании методики определения комплекса мероприятий по повышению человеческого капитала с целью ускорения экономического роста.

Все вышеизложенное определяет необходимость и значимость практического решения крупномасштабных задач обеспечения конкурентоспособности человеческого капитала. Требуется переход к реализации новых принципов и целей развития всей системы государственного регулирования экономики, ориентированных на активизацию инновационно-инвестиционного процесса, повышение конкурентоспособности человеческого капитала. Научная актуальность разработки данных проблем предопределило выбор автором темы исследования.

Цель исследования является разработка теоретико-методологических основ и обоснование важнейшей роли человеческого капитала как фактора повышения

конкурентоспособности Республики Казахстан.

Объектом исследования является человеческий капитал как фактор повышения конкурентоспособности страны.

Методологической основой диссертационного исследования являются собственные наблюдения, диалектический метод, системный подход к анализу рассматриваемых фактов и явлений. Исследование базируется на широком использовании методов анализа и синтеза, системности и комплексности, а также методов структурно-функционального, статистического и критического анализа, методов математического моделирования и эконометрики.

Теоретической базой исследования послужили научные труды ученых различных направлений мировой экономической мысли: классической и неоклассической политической экономии, кейнсианской, институциональной теорий, эволюционной экономики, теории систем, экономического роста и экономического развития, постиндустриального общества, человеческого капитала, социальной эффективности образования, информационной экономики и других; монографии и статьи казахстанских и зарубежных исследователей по теоретическим, методологическим и прикладным аспектам теории человеческого капитала и конкурентоспособности национальной экономики. В ходе выполнения данной работы были использованы труды казахстанских ученых: Ф.М. Днишева, А.К. Кошанова, М.К. Мельдахановой, Н.К. Нурлановой, Г.Ж. Нурмухановой, О.Е. Сабдена и др.

Полученные результаты, их новизна, научная и практическая значимость. Основные положения, обладающие научной новизной, включают следующее:

- углублены и развиты теоретические представления об экономической сущности, формах и функциях человеческого капитала в истории мировой экономической мысли, которые вылились в уточнение понятия человеческого капитала и авторскую трактовку интеллектуального потенциала;

- дана оценка современного состояния человеческого капитала и эффективности его использования в Республике Казахстан;

- на основе изучения международного опыта обосновано влияние человеческого капитала страны на ее конкурентоспособность, которое доказано определением корреляционной зависимости между человеческим капиталом и уровнем конкурентоспособности страны;

- разработаны предложения для совершенствования государственных мер по формированию условий развития человеческого капитала, которые представлены в виде модели

эффективного управления его развитием.

Практическая значимость работы состоит в том, что выполненное исследование, обобщения и выводы автора расширяют представление о человеческом капитале как экономической категории. Выводы автора могут быть использованы для выработки мероприятий по мобилизации интеллектуальных ресурсов экономики как фактора устойчивого экономического развития.

Рекомендации и выводы теоретического и прикладного характера могут быть применены для разработки программ реформирования образовательной сферы и формирования современного экономического мышления, а также могут быть использованы для дальнейших научных исследований процессов становления экономики, основанной на знаниях.

Сведения о публикациях. По теме диссертационного исследования опубликовано 3 статьи общим объемом 0,7 п.л.

«Проблемы снижения загрязнения атмосферного воздуха в Республике Казахстан» // Материалы международной научно-практической конференции, «Розвиток екологічної економіки й освіти в Україні і в світі» 25 листопада 2011р. Киев, Київський Національний Університет Імені Тараса Шевченка, 2011.- С.280-283, объемом 0,2 п.л.; «Управление человеческим капиталом - основа развития стабильной экономики» // Вестник КЭУ: экономика, философия, педагогика, юриспруденция. №3 (25). Караганда, 2012. - С. 189-190, объемом 0,2 п.л.; «Образование как основная сфера формирования человеческого капитала» //Вестник КЭУ: экономика, философия, педагогика, юриспруденция. №2 (2013). Караганда, 2013, объемом 0,25 п.л.;

Abstract

The size and structure of the thesis, number of figures, list of used literature sources. The logic and structure of the thesis are determined by a sequence of solutions of the research tasks. The thesis includes introduction, three chapters, conclusion and list of used literature sources. The given work consists of 89 pages typescript, includes 7 figures, 7 tables, and 53 literary sources.

List of key words: human capital, intellectual capital, human potential, productivity, employment of population, stimulation of labor, salary, competitiveness, diversification of production, workplaces and unemployment.

Current importance of the research theme.

The fact that human capital is the dominant factor in economic growth and social development is recognized currently in the world practice, as the world moves towards a knowledge economy. Human capital determines the pace and level of development of the national economy. Today, human capital is the main wealth and the most valuable resource of any society. The main criterion for social and economic progress is the advances in the development of human and satisfaction of his needs. In the Address of the Nation's Leader Nursultan Nazarbayev to the People of Kazakhstan "Strategy "Kazakhstan-2050 ": new political course of the established state" it is highlighted that the development of social and human capital is the key long-term priority of Kazakhstan 1. Quality of life and well-being of the people of Kazakhstan - is the most important, the key objective of our long-term development strategy until 2050, which has been announced by the President in his letter in December 2012. By the order of the President the concept of social development of Kazakhstan till 2030 is being developed, which set new ambitious goals and targets for the development of human capital in the seven critical areas. These are education, health, social protection, employment, housing, environment, sports and culture.

By 2013, we've come up with new challenges as reflected in the "Strategy "Kazakhstan-2050 ": new political course of the established state" The novelty of the document, which is a milestone in the development of the country, lies in the fact that in 21 years of independence, our country has become the established state, which is well on the way of human capital development, industrialization and innovation. Now our tasks are - implementation of the Strategy "Kazakhstan-2050" and becoming one of the 30 most developed countries of the world.

Currently, the development of human capital can be considered as measures to increase human creativity. And creativity is the heart of innovation. Our country has chosen industrial-innovative development as one of the strategies of nation-building, and this is a way to respond to system constraints on the way of economic growth through the creation, implementation and commercialization of new technologies at all stages of decision-making. In modern conditions only innovative economy based on borrowing, adaptation to local conditions and development of new technologies is able to raise the country's competitiveness to sufficiently high level. Hence, the successful implementation of the strategy of innovative development should contribute to qualitative changes in the structure of the economy of Kazakhstan, which will lead to its sustainable growth based on efficient use of human, produced and natural capital, the achievement of Kazakhstan of a new level of social development and organization of society.

Today, Kazakhstan has the choice of further development: to continue to develop in the framework of the industrial economy, or, following the example of many European countries to choose the vector of post-industrial economy (innovation economy).

Innovative economy –is an economy of society based on knowledge, innovations, on the positive perception of new ideas, new machines, systems and technologies, and availability of their implementation in the various spheres of human activity. One of the conditions of global leadership is not the accumulation of a variety of material assets; it is the development of "a qualitatively new productive force." In the late XIX - early XX centuries the world powers showed the importance of science, education and investment in human capital to ensure competitive advantages over other countries.

In such circumstances, the question of the quality and long-term reproduction of human capital is very important. It is the progressive development of human capital in close relationship with the process of innovative modernization can bring Kazakhstan's economy to a new, corresponding to the requirements of time, level of development.

The high importance of education and science in the formation and development of human capital should also be noted. Scientific knowledge has become a key factor in the development of material and non-material production. Education and science contribute to the formation of a new "innovative" way of thinking among the population. The field of education, especially fundamental, should be in the main focus of government efforts in support of innovation economy. In this case, strong support should be provided by business.

Researchers have noted a high degree of correlation of competitiveness and human capital as an integral indicator of an entire group of socio-economic components. However, the relationship of the development of human capital, as a single factor determining the competitiveness of the economy in many ways, still remains under-researched. This implies the need to solution of scientific task of the study which determines the role of human capital in the country's competitiveness, as well as in shaping the methodology for determining the set of measures for improving the human capital in order to accelerate economic growth.

All of the stated above determines the necessity and importance of the practical solution of large-scale tasks in ensuring the competitiveness of human capital. The transition to the implementation of new principles and goals of development of the entire system of state regulation of the economy, focused on strengthening innovation and investment process and improving the competitiveness of human capital, is required. The scientific importance of developing these problems has determined the choice of the research topic by the author.

The purpose of the study consists in the development of theoretical and methodological foundations and justification of the critical role of human capital as a factor of improving the competitiveness of the Republic of Kazakhstan.

The object of study is human capital as a factor of improving the competitiveness of the country.

The methodological basis of the dissertation research includes own observations, the dialectical method and systematic approach to the analysis of considered facts and phenomena. The study is based on extensive use of the methods of analysis and synthesis, systematization and complexity, as well as the methods of structural-functional, statistical and critical analysis, mathematical modeling and econometrics.

The theoretical basis of the research consists of scientific works of scholars of various directions of world economic thought: the classical and neoclassical political economics, Keynesian, institutional theories, evolutionary economics, systems theory, economic growth and economic development of post-industrial society, human capital, social efficiency of education, information economics, and etc.; monographs and articles of Kazakhstan and foreign researchers in theoretical, methodological and applied aspects of the theory of human capital and competitiveness of the national economy. In the course of the given research the following works of Kazakhstani scientists were used: F.M. Dnishev, A.K. Koshanov, M.K. Meldahanova, N.K. Nurlanova, G.Zh. Nurmuhanova, O.E. Sabden and

others.

The results obtained, their novelty, scientific and practical importance. The main provisions, having scientific novelty, include the following:

- Theoretical understanding of the economic essence, the forms and functions of the human capital in the history of economic thought has been deepened and developed, which resulted in a specification of the definition of the concept of human capital and the author's interpretation of intellectual capacity;

- An assessment of the current state of human capital and the efficiency of its use in the Republic of Kazakhstan has been given;

- The impact of human capital on the country's competitiveness has been justified on the basis of international experience, which was proved by the identification of correlations between human capital and the level of competitiveness of the country;

- Proposals for the improvement of government measures on creating conditions for the development of human capital have been developed, which are presented as a model of effective management of its development.

The practical significance of the work lies in the fact that the author's conducted research, results and conclusions extend the idea of human capital as an economic category. The author's conclusions can be used in the development of measures for mobilization of intellectual resources of the economy as a factor of sustainable economic development.

The recommendations and conclusions of the theoretical and applied character can be used in the development of programs for the education sector reformation and the formation of modern economic thinking. They also can be used in the further scientific research of the processes of becoming an economy based on knowledge.

Information on publications. Three scientific articles have been published on a subject of dissertation research, with a total amount of 0.7 publication base sheets.

"The problems of reducing air pollution in the Republic of Kazakhstan" // Proceedings of the international scientific-practical conference "Rozvitok ekologichnoï ekonomiki th osviti in Ukraïni i in sviti". November 25th, 2011. Kyiv. Taras Shevchenko National University of Kyiv. - P. 280-283, volume - 0.2 p.s.;

"Human capital management- the basis for sustainable economic development"// Bulletin of KEUK: economics, philosophy, education, law. № 3 (25). Karaganda, 2012. - P. 189-190. Volume - 0.2 p.s.;

"Education as a main area of human capital formation" // Bulletin of
KEUK: economics, philosophy, education, law. № 2 (2013). Karaganda,
2013. Volume 0.25 p.s.